

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

FEATURES OF THE CONSTITUTIONAL AND LEGAL STATUS OF INTERNALLY DISPLACED PERSONS

Ковалишин П.І., студент I курсу магістратури факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Пронька М.М., студент I курсу магістратури факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Комісарова Д.О., студентка III курсу факультету адвокатури
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Стаття присвячена аналізу теоретико-правових засад конституційно-правового статусу внутрішньо переміщених осіб та висвітленню основних проблем реалізації прав та гарантій даних осіб.

У статті автори зазначили, що на сьогоднішній день питання є дуже актуальним, оскільки кількість вимушених переселенців в Україні значно зросла у зв'язку з початком повномасштабної війни Російської Федерації проти України та введенням воєнного стану на території України Указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. На сучасному етапі свого розвитку Україна втретє у своїй новітній історії постала перед проблемою вимушеного переселення осіб, тому у даній роботі автори вважають за доцільне проаналізувати процес появи в українському законодавстві терміну «внутрішньо переміщена особа».

У статті авторами наголошено на тому, що термін «внутрішньо переміщена особа» не повною мірою розкриває суть даного явища та запропоновано більш доцільний термін.

Оскільки дана категорія є досить близькою до категорії «біженець», авторами наведено основні відмінності між даними поняттями.

У статті авторами проаналізовано законодавство України у даній сфері, приділяючи активну увагу профільному Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» та змінам до законодавства, внесеним Кабінетом Міністрів України, починаючи з 24 лютого 2022 року. Активну увагу автори приділили змінам, внесеним до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, оскільки ними було спрощено процес реєстрації осіб, як внутрішньо переміщених та процес отримання грошової допомоги від держави.

Авторами зосереджена увага на необхідності надання внутрішньо переміщеним особам допомоги різного роду, яка передбачена статтями 6-9 профільного закону. Також звернено увагу на проблемні ситуації, в яких особи, що належать до даної категорії, не завжди можуть в повній мірі реалізувати свої права, в тому числі й ті, які пов'язані з здійсненням права власності, соціального забезпечення внутрішньо переміщених осіб.

У статті авторами проаналізовано три напрямки допомоги, які запровадив Уряд з метою реалізації гарантій внутрішньо переміщених осіб.

Автори сформулювали власні висновки та пропозиції, спрямовані на вдосконалення конституційного законодавства в цій сфері.

Ключові слова: внутрішньо переміщена особа, вимушений переселенець, реалізація прав, гарантії забезпечення прав внутрішньо переміщених осіб, захист конституційних прав, громадяни, які перебувають на тимчасово окупованій території України.

The article is devoted to the analysis of the theoretical and legal bases of the constitutional and legal status of internally displaced persons and the coverage of the main problems of realization of the rights and guarantees of this category of persons.

The authors noted that this issue is very relevant today, as the number of internally displaced persons in Ukraine has significantly increased due to the start of a full-scale war of the Russian Federation against Ukraine and martial law in Ukraine. At the present stage of its development, Ukraine has faced the problem of forced resettlement for the third time in its recent history, so in this article, the authors consider it appropriate to analyze the emergence of the term «internally displaced person» in Ukrainian law.

The authors emphasize in the article that the term «internally displaced person» does not fully reveal the essence of this phenomenon, and proposed a more appropriate term.

Since this category is quite close to the category of «the refugee», the authors present the main differences between these concepts.

The authors analyze the legislation of Ukraine in this area, paying active attention to the relevant law «On Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons» and the changes introduced by the Cabinet of Ministers of Ukraine on February 24, 2022. The authors paid active attention to the changes made to the Procedure for Registration and Issuance of Certificates of Registration of Internally Displaced Persons, as they simplified the process of registration of persons as internally displaced persons and the process of receiving financial assistance from the state.

The authors focus on the need to provide internally displaced persons with various types of assistance, which is provided by Articles 6-9 of the relevant law. They drew attention to problematic situations in which persons belonging to this category are not always able to fully exercise their rights, including those related to the exercise of property rights, and social security of internally displaced persons.

In the article, the authors analyze three areas of assistance introduced by the Government to implement the guarantees of internally displaced persons.

The authors formulated their own conclusions and proposals aimed at improving the constitutional legislation in this area.

Key words: internally displaced person, forced migrant, realization of the rights, guarantees of the rights of internally displaced persons, protection of constitutional rights, citizens who are in the temporarily occupied territory of Ukraine.

Події останніх років, а саме анексія Криму у березні 2014 року та збройний конфлікт, що почався на Сході України в квітні 2014 року, призвели до суттєвого та масового переміщення цивільних осіб як всередині країни, так і за її межі. У зв'язку з початком повномасштабної війни Російської Федерації проти України кількість внутрішньо переміщених осіб у нашій країні значно зросла. Від-

так, за даними звіту Міжнародної організації з міграції, з 24 лютого 2022 року понад 7,7 мільйонів українців стали внутрішньо переміщеними особами [1].

Міністр соціальної політики України Марина Володимирівна Лазебна повідомила, що станом на 25 квітня 2022 року понад 2 млн. людей зареєструвались як внутрішньо переміщені особи. Вона зазначила, що на сьогодні

у Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб є інформація щодо 3,4 млн. людей. З них понад 2 млн. – це люди, які вимушено перемістились після провадження воєнного стану. І з них 1,9 млн. – вимушено перемістились вперше [2].

Покинувши свої домівки, дані особи не лише лишилися даху над головою, а й втратили право власності на своє майно, залишилися без роботи та засобів для існування. У зв'язку з цим виникають такі проблемні ситуації, в яких такі особи не завжди можуть в повній мірі реалізувати свої права, а отже з'явилася необхідність у визначенні основних проблем правового статусу внутрішньо переміщених осіб і шляхів їх вирішення.

Відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка перебуває на території України на законних підставах та має право на постійне проживання в Україні, яку змусили залишити або покинути своє місце проживання у результаті або з метою уникнення негативних наслідків збройного конфлікту, тимчасової окупації, повсюдних проявів насильства, порушень прав людини та надзвичайних ситуацій природного чи техногенного характеру [3]. Отже, однією з важливих обставин, що зумовлюють наділення громадян України, іноземців та осіб без громадянства правовим статусом внутрішньо переміщеної особи, є необхідність залишити своє місце проживання поза їх волею з метою уникнення наслідків збройного конфлікту й тимчасової окупації окремих територій України, унаслідок обґрунтованих побоювань за власне життя, здоров'я та захист прав і інтересів.

Однак, варто зазначити, що поняття «внутрішньо переміщена особа», на нашу думку, не є таким, що належно описує дану категорію осіб. Ми повністю погоджуємося з Ю. Лушпієнко, яка зазначила, що термін «внутрішньо переміщений» за дослівного тлумачення означає особу, яка змінила своє розташування в межах держави, тоді як поняття «вимушений» означає примусовий характер і здійснення дії проти бажання особи під тиском обставин. Тому термін «вимушений переселенець» більш вдало описує категорію осіб, які змінили місце проживання з незалежних від них причин, оскільки саме поняття «вимушений» за своїм змістом пояснює наявність проблем як логічний наслідок певної події [4, с. 190].

Категорія «внутрішньо переміщена особа» є досить близькою до категорії «біженець». Основною відмінністю є те, що останні виїжджають за межі країни, громадянами якої є, та не бажають знову повертатися до країни свого постійного проживання через побоювання стати жертвою переслідувань.

Варто зазначити, що поняття «внутрішньо переміщена особа» з'явилося у законодавстві України у зв'язку з аварією на Чорнобильській АЕС 26 квітня 1986 року. Внаслідок радіоактивного забруднення приблизно 200 тисяч осіб були вимушені змінити своє місце проживання [5, с. 14]. У 1986–1987 р. для переселенців було побудовано приблизно 15 тисяч квартир, гуртожитків для понад 1000 осіб, 23 тисячі будівель, приблизно 800 закладів соціальної та культурної сфери [6, с. 129]. Першим законодавчим актом із цього питання став Закон УРСР «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи», який був прийнятий лише 28 лютого 1991 року.

Значимо, що на сьогодні правовий статус внутрішньо переміщених осіб врегульований Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб», який безпосередньо визначає права та обов'язки внутрішньо переміщених осіб, встановлює економічні, соціальні та правові гарантії захисту їх прав та законних інтересів на території України відповідно до Конституції

України, міжнародних договорів України, а також принципів і норм міжнародного права [3].

Основні (конституційні) права внутрішньо переміщених осіб, як громадян України, закріплені в розділі II «Права, свободи і обов'язки людини і громадянина» Конституції України [7].

У Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» зазначений перелік прав даної категорії осіб та гарантій їх здійснення. Відтак, Законом передбачено право на отримання документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, або документів, що посвідчують особу та підтверджують її спеціальний статус; право на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, соціальні послуги, освіту; виборчі права [3]. Стаття 9 даного Закону містить інші права внутрішньо переміщеної особи, до яких належить: єдність родини; сприяння органами державної виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами приватного права у пошуку та возз'єднанні членів сімей, які втратили зв'язок внаслідок внутрішнього переміщення; інформацію про долю та місцезнаходження зниклих членів сім'ї та близьких родичів; достовірну інформацію про наявність загрози для життя та здоров'я на території її покинутого місця проживання, а також місця її тимчасового поселення, стану інфраструктури, довкілля, забезпечення її прав і свобод; сприяння у переміщенні її рухомого майна; сприяння у поверненні на попереднє місце проживання; забезпечення лікарськими засобами у випадках та порядку, визначених законодавством; надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я; влаштування дітей у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади; безкоштовний проїзд для добровільного повернення до свого покинутого постійного місця проживання у всіх видах громадського транспорту у разі зникнення обставин, що спричинили таке переміщення; отримання гуманітарної та благодійної допомоги [3].

Обов'язки внутрішньо переміщених осіб мають свою специфіку з урахуванням особливостей статусу таких осіб. Покладення таких обов'язків є необхідним для підтримання відповідного статусу, підтвердження відомостей та сприяння наданню цим особам особливих прав, гарантій, допомоги.

На нашу думку, безперечним фактом є те, що вимушені переселенці потребують різного роду допомоги, а саме: допомоги в отриманні пенсій, соціальних виплат, пошуку роботи, житла, засобів для існування, тощо. Правове забезпечення даної категорії має бути спрямоване на вирішення таких основних проблем, як: працевлаштування повнолітніх та працездатних членів сім'ї; пошук місця проживання, житла, тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб; надання гуманітарної допомоги; надання психологічної підтримки; організація дозвілля; регуляція роботи благодійних фондів та громадських організацій, які надають допомогу внутрішньо переміщеним особам.

Варто зазначити, що у зв'язку з початком повномасштабної війни Російської Федерації проти України, КМУ вніс низку змін до нормативно-правових актів, які регулюють питання забезпечення механізму реалізації прав внутрішньо переміщених осіб. Постановами КМУ від 13 березня 2022 р. № 269, від 20 березня 2022 р. № 332, від 19 квітня 2022 р. № 476 було внесено зміни до Порядку оформлення і видачі довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи.

Відтак, наразі законодавством передбачено два способи отримання довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи, яка є основним документом, що підтверджує факт внутрішнього переміщення. До початку повномасштабної війни для отримання довідки даним особам було необхідно особисто або через представника,

звернутися із заявою про взяття на облік до структурного підрозділу з питань соціального захисту населення районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад. У період дії воєнного стану, внутрішньо переміщена особа для отримання довідки може також звернутися до уповноваженої особи виконавчого органу сільської, селищної, міської ради або центру надання адміністративних послуг [8].

Окрім цього, на сьогодні для отримання довідки, окрім звернення до вищезазначених органів дана категорія осіб, за наявності технічної можливості, може подати заяву про взяття на облік та включення до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб інформації про внутрішньо переміщену особу через Єдиний державний веб-портал електронних послуг (Портал «Дія»), що значно спрощує дану процедуру. Для подання заяви особі лише необхідно встановити мобільний додаток Порталу «Дія» на електронний пристрій, підключений до Інтернету, із увімкненою функцією геолокації, та пройти електронну ідентифікацію та автентифікацію з використанням інтегрованої системи електронної ідентифікації, електронного підпису, що базується на кваліфікованому сертифікаті електронного підпису, або інших засобів електронної ідентифікації, які дають змогу однозначного встановлення особи [8].

Також, варто зазначити, що з метою реалізації гарантій внутрішньо переміщених осіб Уряд запровадив три напрямки допомоги, а саме: грошову допомогу, сприяння їх працевлаштуванню та запровадження компенсації витрат на оплату комунальних послуг родинам, які безкоштовно прихистили переселенців.

Відтак, відповідно до Порядку надання допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам, затвердженого постановою КМУ від 20 березня 2022 р. № 332, грошова допомога надається щомісячно з місяця звернення до квітня 2022 р. включно на кожну внутрішньо переміщену особу, відомості про яку включено до Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб, у таких розмірах: для осіб з інвалідністю та дітей – 3000 гривень; для інших осіб – 2000 гривень. Для отримання допомоги внутрішньо переміщена особа заповнює заяву, яка формується засобами Єдиного державного веб-порталу електронних послуг, зокрема з використанням мобільного додатка Порталу «Дія» [9].

Також сім'ї, які є внутрішньо переміщеними особами, до складу яких входять: троє і більше дітей, з яких не менш як одна дитина не досягла двох років; або двоє і більше дітей, з яких не менш як одна дитина має інвалідність, можуть отримати грошову допомогу у розмірі 2 220 грн на кожного члена сім'ї на місяць, але не більш як для п'ятих осіб, виплата якої здійснюється одноразово одним платежем із розрахунку на три місяці, у зв'язку з набранням чинності постанови КМУ «Про реалізацію спільного з Міжнародним надзвичайним фондом допомоги дітям при Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) проекту щодо додаткових заходів соціальної підтримки найбільш вразливих категорій населення» від 5 квітня 2022 р. № 405 [10].

Окрім вищезазначених програм надання грошової допомоги, внутрішньо переміщені особи можуть отримати міжнародну цільову грошову підтримку, що реалізується спільно з Урядом України. Зокрема, таку допомогу вони можуть отримати від: Місії Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні спільно з Товариством Червоного Хреста України (прийнято постановою КМУ № 487 «Про реалізацію спільного з Місією Міжнародного Комітету Червоного Хреста в Україні та Товариством Червоного Хреста України проекту щодо додаткових заходів із соціальної підтримки окремих категорій населення»), Агентства ООН у справах біженців Всесвітньої продовольчої програми ООН,

Міжнародної організації з міграції; Норвезької ради у справах біженців [11].

Ще одним напрямом допомоги внутрішньо переміщеним особам є сприяння їх працевлаштуванню шляхом компенсації державою витрат роботодавцю за кожну працевлаштовану особу. Відтак, відповідно до Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні, затвердженого постановою КМУ від 20 березня 2022 р. № 331, у Порталі «Дія» можна подати заяву про компенсацію витрат у розмірі 6 500 гривень щомісяця за кожну працевлаштовану особу, за яку роботодавцем сплачується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, на період воєнного часу та протягом 30 календарних днів після його скасування або припинення. Цю заяву роботодавець також може подати в паперовій формі – особисто під час відвідування центру зайнятості або на адресу електронної пошти відповідного центру зайнятості, яке розташовано за його місцем знаходження [12]. Це позитивний крок, оскільки, на нашу думку, саме працевлаштування даної категорії осіб повинно бути основою їх підтримки, адже їх грошові накопичення та можливості бюджетної підтримки поступово вичерпуються, тому надзвичайно важливо сприяти самозабезпеченню переміщених осіб і водночас відновлювати економіку.

Надзвичайно важливу роль у реалізації прав та гарантій вимушених переселенців відіграє така громадська ініціатива як «Прихисток» (<https://prykhystok.gov.ua/>). На даному веб-сайті власник житла, в якому він хоче та має змогу поселити внутрішньо переміщену особу, може розмістити власну пропозицію, а переселенець може знайти своє тимчасове житло.

Окрім цього, власник житла може отримати компенсацію витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану і не отримують щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг, передбачену постановою КМУ «Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану і не отримують щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг» від 19 березня 2022 р. № 333, якщо він безоплатно розміщує в цих приміщеннях вимушених переселенців [13].

Для цього йому потрібно зареєструвати своє житло на веб-сайті «Прихисток», далі, не пізніше наступного дня, подати заяву до органів місцевого самоврядування (виконавчого комітету), вказавши ім'я та по-батькові кожної з розміщених осіб та, додаючи копії документів, що посвідчують їх особи, й звернутись до виконавчого комітету сільської, селищної, міської ради за місцем розташування жилого приміщення для отримання грошової допомоги. Розмір компенсації – близько 450 грн на місяць (14,77 грн на день за кожного) [14].

Варто зазначити, що ці програми є позитивним кроком для належної реалізації прав та гарантій внутрішньо переміщених осіб, однак, на даний момент, вони не діють належним чином. Навіть за наявності дотримання усіх умов, багато вимушених переселенців досі не отримали свої кошти, ім було відмовлено у видачі довідки, більшість роботодавців не хоче приймати на роботу дану категорію осіб. З метою вирішення останньої проблеми, на нашу думку, державні центри зайнятості повинні, отримуючи та аналізуючи інформацію про трудові можливості переселенців, пропонувати їх бізнесу, що відновлює роботу, державним підприємствам та установам, сприяючи працевлаштуванню останніх.

Також відмітимо, що в сучасних умовах існують проблеми з реалізацією права власності. Держава для вирішення даної проблеми затвердила низку нормативно-правових актів, що визначають правовий статус переселенців, встановлюють гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб, які були прийняті у відповідності до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та інших міжнародних договорів, які ратифіковані Верховною Радою України [15, с. 71]. Проте, законодавчими актами не передбачено чітких гарантій у сфері реалізації вимушеними переселенцями права власності на їхнє майно, зокрема на те, що залишилось у місцях їх попереднього проживання [16, с. 66]. Єдиною нормою, що регулює хоча б окремих аспекти здійснення права власності внутрішньо переміщеними особами, є норма п. 9 ч. 8 ст. 11 профільного Закону, згідно з якою до повноважень місцевих державних адміністрацій належить надання допомоги за клопотанням внутрішньо переміщеної особи у переміщенні рухомого майна під час залишення особою місця свого постійного проживання, на території якого мають місце збройні конфлікти, тимчасова окупація, повсюдні прояви насильства, порушення прав людини чи надзвичайні ситуації природного чи техногенного характеру, а також надання допомоги у поверненні рухомого майна до такого залишеного місця проживання [3].

На думку О. О. Первомайського, відсутність у Законі України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо

переміщених осіб» норм, що належним чином врегулювали б порядок та умови здійснення права власності внутрішньо переміщених осіб, обґрунтовується надзвичайно короткими строками прийняття зазначеного нормативно-правового акту в умовах кризового стану в державі [17, с. 38].

Таким чином, ми проаналізували лише незначну частину проблем правового статусу внутрішньо переміщених осіб та дійшли висновку, що в останні роки законодавець зміг врегулювати низку проблемних питань. Позитивним кроком для реалізації прав та гарантій вимушених переселенців є запровадження Урядом України наступних напрямків допомоги, як: грошової допомоги, сприяння їх працевлаштуванню, запровадження компенсації витрат на оплату комунальних послуг родинам, які безкоштовно прихистили переселенців. Велике значення для спрощення процедури реєстрації осіб, як внутрішньо переміщених, подачі заяв для отримання грошової допомоги, компенсації витрат має діджіталізація даного процесу, в тому числі, функціонування Порталу «Дія».

Проте, як показує практика, сьогодні ще залишаються проблеми реєстрації особи як внутрішньо переміщених осіб, доступу до житла, придатного для проживання, захисту прав власності, здобуття засобів до існування, відшукання довготривалих рішень і доступу до інформації, які потребують вирішення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Війна з росією: кожен шостий українець став переселенцем: веб-сайт. *Слово і діло. Аналітичний портал*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/04/21/novyna/suspilstvo/vijna-rosiyeu-kozhen-shostyj-ukrayinecz-stav-pereselencem> (дата звернення: 24.05.2022).
2. Понад 2 мільйонів людей зареєструвались як внутрішньо переміщені особи після впровадження воєнного стану : веб-сайт. *Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України*. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ponad-2-miljoniv-lyudej-zareyestruvalis-yak-vnutrishno-peremishcheni-osobi-pislya-vprovadzhennya-voeynnoho-stanu> (дата звернення: 24.05.2022).
3. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб : Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII. *Відомості Верховної Ради*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#top> (дата звернення: 24.05.2022).
4. Лушпієнко Ю. Конституційно-правовий статус біженців та внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 188–193.
5. Делія Ю. В. Правова характеристика визначення поняття «внутрішньо переміщена особа». *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 2 (71). С. 10–18.
6. Цимбалістий Т., Блащак А. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Актуальні проблеми правознавства*. 2019. № 4 (20). С. 126–130.
7. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
8. Про облік внутрішньо переміщених осіб: постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 р. № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF/ed20220427#top> (дата звернення: 25.05.2022).
9. Деякі питання виплати допомоги на проживання внутрішньо переміщеним особам: постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 332. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/332-2022-%D0%BF#n54> (дата звернення: 25.05.2022).
10. Про реалізацію спільного з Міжнародним надзвичайним фондом допомоги дітям при Організації Об'єднаних Націй (ЮНІСЕФ) проекту щодо додаткових заходів соціальної підтримки найбільш вразливих категорій населення: постанова Кабінету Міністрів України від 05.04.2022 р. № 405. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.05.2022).
11. Вимушені переселенці можуть отримати міжнародну грошову допомогу. Які програми доступні?: веб-сайт. *Київська обласна військова адміністрація*. URL: <https://koda.gov.ua/vymusheni-pereselenci-mozhut-otrymaty-mizhnarodnu-groshovu-dopomogu-yaki-programy-dostupni/> (дата звернення: 25.05.2022).
12. Про затвердження Порядку надання роботодавцю компенсації витрат на оплату праці за працевлаштування внутрішньо переміщених осіб внаслідок проведення бойових дій під час воєнного стану в Україні: постанова Кабінету Міністрів України від 20.03.2022 р. № 331. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.05.2022).
13. Про затвердження Порядку компенсації витрат за тимчасове розміщення внутрішньо переміщених осіб, які перемістилися у період воєнного стану і не отримують щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг: постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.2022 р. № 333. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.05.2022).
14. Прихисток-прихисти своїх: веб-сайт. URL: <https://prykhytok.gov.ua/> (дата звернення: 25.05.2022).
15. Карпенко К. В. Права внутрішніх переселенців із зони АТО і Криму. *Збірник матеріалів Міжнародної юридичної науково-практичної Інтернет-конференції: тези наукових доповідей*. 2015. С. 71–75.
16. Рогач О. Я., Паніна О. С. Проблеми правового регулювання здійснення права власності внутрішньо переміщеними особами. *Здійснення та захист прав внутрішньо переміщених осіб*: матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 20 квітня 2017 р.). Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2017. С. 64–71.
17. Первомайський О. О. Захист права власності внутрішньо переміщених осіб: чинне правове регулювання та перспективи його вдосконалення. *Проблеми захисту прав і свобод вимушених переселенців, а також інтересів громадян або держави на тимчасово окупованих територіях та в районах проведення антитерористичної операції*: матеріали міжнар. круглого столу, м. Київ, 27 жовтня 2016 р. К.: Національна академія прокуратури України, 2016. С. 37–41